

Exoten rubriek

Schijnaardbei (*Potentilla indica* - Falske ierdbei).

Henk Jansen

Dit keer aandacht voor een op het eerste gezicht weinig spectaculaire soort die toch zeer invasief is gebleken. De Schijnaardbei, ook bekend onder de naam *Duchesnia indica*. Een hele simpele reden dat mijn nieuwsgierigheid naar deze plant werd gewekt, was dat ik bij het wieden van de (tuin-)aardbeien telkens op deze hardnekkige soort stuitte, die zich na verwijderen onmiddellijk weer kwam melden. De naam *Duchesnia* verwijst naar de Franse botanicus Duchesne (1747-1827), die in de 18e eeuw ontdekte dat verschillende aardbeisoorten gekruist kunnen worden. Hij introduceerde allerlei variëteiten in de tuinen van Lodewijk de Vijftiende (Andeweg 2004). De huidige tuinaardbei (*Fragaria x ananassa*) is een kruising tussen een Noord- en Zuid-Amerikaanse aardbei. *Fragaria virginiana* (uit Virginia in Noord-Amerika afkomstig) en *Fragaria chiloensis* (ingevoerd uit Chili) om precies te zijn. Zo is te zien hoe lang er al gekruist en geëxperimenteerd is met exoten! (bron: Wikipedia). Weinig planten zijn de laatste tijd zo in opmars als deze soort (Beringen 2013) zoals goed geïllustreerd wordt in figuur 1.

Herkenning

Deze vrij kleine en onopvallende soort onderscheidt zich van de Bosaardbei (*Fragaria vesca*) door zijn gele bloemen (figuur 2), kortere uitlopers en de bleekgroene onderkant van zijn blad. De Bosaardbei die als gevoelig op de Rode Lijst staat heeft lange uitlopers en witte bloemen. De onderkant van het bosaardbeiblاد is bleek grijsgroen en licht zijdeachtig behaard. Ook een heel herkenbaar detail: de schijnvrucht is aardbeiachtig, maar niet sappig

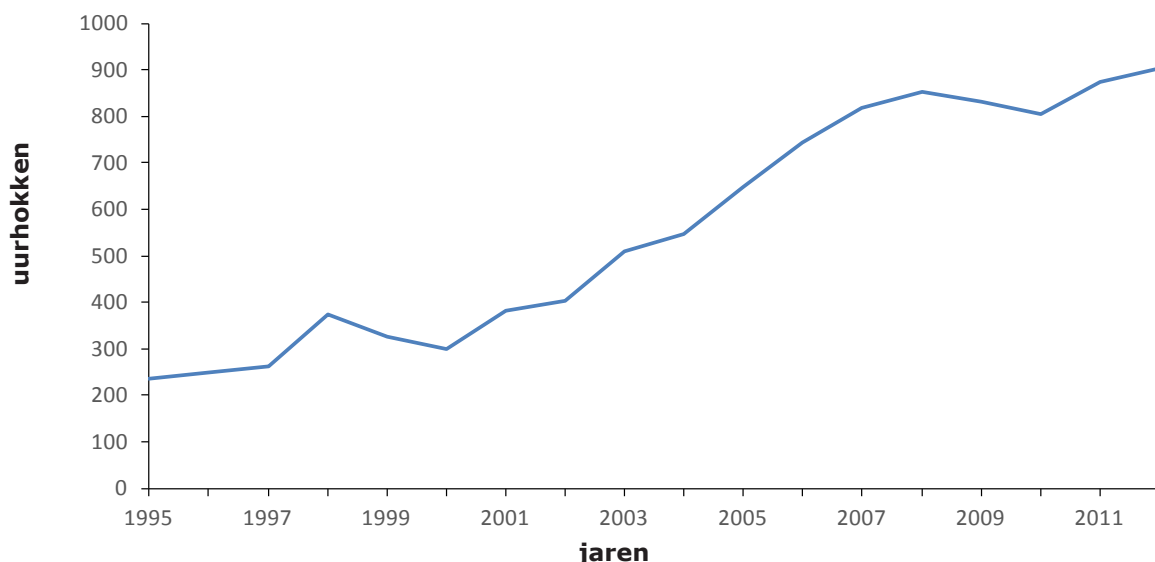

Figuur 2. Bloem van de Schijnaardbei (bron: Wikimedia)

(van der Meijden 2005), dit in tegenstelling tot de Bosaardbei, die erg lekker zoet smaakt, zoals vele fruitliefhebbers vast kunnen beamen. Figuur 3 laat een typische schijnaardbeivrucht zien. Karakteristiek voor de Schijnaardbei is ook de drietandige bijkelk die in het vruchtstadium sterk uitgroeit en met het blote oog zichtbaar is (Beringen 2013).

Eerste vondst in Fryslân?

De Schijnaardbei is uit Azië afkomstig. Het areaal loopt daarbij ongeveer vanaf Afghanistan tot en met Japan. Als sierplant werd de soort al vroeg

Figuur 1. Aantal uurhokken waar de Schijnaardbei *Potentilla indica* voorkomt (bron: CBS & FLORON 2013)

verspreid en ingevoerd in Amerika, Afrika en Europa. Ten zuiden van de Alpen kwam de Schijnaardbei al in de 19e eeuw verwilderd voor. In de Nederlandse flora staat de soort vermeld als voorkomend in het Urbane district (van der Meijden 2005). De soort is dan ook opgenomen in Ton Denters' boek over stadsplanten (Denters 2004). Vanaf de zestiger jaren van de vorige eeuw wordt zij voor Nederland gemeld. De eerste melding, volgens Gorteria, was in 1969 in Middelburg op ruderaal terrein (van Oostrom & Mennema 1970). Al snel waren er ook meldingen uit Drachten en Doetinchem. In het befaamde boek De Flora fan de Fryske Sângrounen (van der Ploeg & Franke 1963) kwam zij dan ook nog niet voor. Navraag bij het Herbarium Friscum van Karst Meijer leverde echter een zeer interessante vondst op. In het herbarium van mevrouw Terpstra Durksz werd op 16 juni 1963 een *Potentilla indica* opgenomen uit Drachten. Dit lijkt dus tot nu toe de oudste bekende vondst in Nederland te zijn!

Opmars

Vanuit tuinen en met tuinafval dat in bos wordt gedumpt, is *Potentilla indica* bezig aan een snelle opmars, waarbij Beringen (2013) denkt dat de vruchten wellicht ook aan autobanden blijven kleven, waarna de zaden na verloop van tijd los komen en gaan kiemen. In Duitsland is er een vergelijkend onderzoek verricht naar de manier waarop de Schijnaardbei en zijn collega de Bosaardbei in staat zijn stikstof in de bodem te mobiliseren en daarmee bovengrondse biomassa kunnen aanmaken. De resultaten toonden overtuigend aan dat de Schijnaardbei hier een voorsprong heeft op zijn inheemse neef (Littschwager 2009). Daardoor breidt de soort zich in bemeste volkstuintjes veel sneller uit en is momenteel algemener in haar verspreiding dan de als gevoelig op de Rode Lijst figurerende Bosaardbei.

Figuur 3. De schijnvrucht van de Schijnaardbei. (bron: Digitale Zadenatlas van Nederland).

Invasief en toch geen probleem?

In de Exotengids (Leeuwis *et al.* 2013) staat de soort niet specifiek vermeld. Op de website van het officiële team invasieve exoten wordt er in de rapportage over 2009 wel een enkele keer melding van gemaakt, maar krijgt de soort verder evenmin veel aandacht. Maatschappelijk vinden we de opmars van deze soort kennelijk geen probleem. Daardoor voorspel ik deze soort dan ook een uitbundige toekomst, hoewel ik me in eigen tuin nog wel lichtelijk zal blijven storen aan haar continue opmarcheren tussen de tuinaardbeien.

Tenslotte

Valkenburg & Odé (2014) hebben in De Levende Natuur een nuttig overzicht gegeven van de nieuwste apps die beschikbaar zijn om in het veld soorten snel op naam te kunnen brengen. Dit stuk wordt hierbij van harte aanbevolen voor de zich digitaal oriënterende veldbiologen onder ons. Met dank aan Karst Meijer (Herbarium Friscum) en Ruud Beringen (FLORON).

Literatuur

- Andeweg, R., 2004.** Bosaardbei en Schijnaardbei (*Fragaria vesca* en *Potentilla indica*). Natuurlijk Rotterdam (5), nr 1. Nieuwsbrief Bureau Stadsnatuur Rotterdam (BSR).
- Beringen, R., 2013.** Schijnaardbei; de opmars van de "smakeloosheid". Digitale nieuwsbrief Kijk op Exoten, januari 2013: 8-9..
- Denters, T., 2004.** Stadsplanten veldgids voor de stad. Fontaine uitgevers, 's Graveland.
- Littschwager, J., 2009.** Nitrogen uptake and utilization as factor of competition between *Duchesnea indica* and *Fragaria vesca*. Dissertatie Universit t Bayreuth, Fakult t f r Geowissenschaften, Lehrstuhl Agrar kosystemforschung und  kologisch-Botanischer Garten. Bayreuth.
- Meijden, R. van der, 2005.** Heukels' Flora van Nederland. Tweentwintigste druk. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.
- Oostrom, S.J. van & J. Mennema, 1970.** Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1969. Gorteria 5: 65-75.
- Ploeg, D.T.E van der & D. Franke, 1963.** De Flora fan de Fryske S ngrounen. W ldrige nr. 11. Laverman, Drachten.
- Valkenburg, J.L.C.H. van & B. Od , 2014.** Exotenwaarnemingen van planten via apps. De Levende Natuur 115: 222-223.
- Leeuwis, R., L. Duistermaat, A. Grittenberg, T. van der Have, M. Soes & J. Valkenburg, 2013.** Veldgids Exoten, determinatie - verspreiding - aantallen. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Weeda, E.J., 1987.** Oecologische flora van Nederland, deel 2. IVN i.s.m. VARA en Vewin, Amsterdam.

Websites

- Website team invasieve exoten. Via www.vwa.nl zoek onder team invasieve exoten. In rapportage 2009 wordt *Potentilla indica* wel genoemd.
- Website digitale zaadatlas van Nederland: <http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/>

Henk Jansen
Skeanewei 12
9212 VC Boarnburgum
info@elodea.org